

ת"ד מעשה ברבי אליעזר ששבת בליל העליון ושאלותיו שלשים הלכות בהלכות סוכה שתיים עשרה אמר להם שמעתי שמונה עשר אמר להם לא שמעתי ר' יוסי בר' יהודה אמר חילוף הדברים שמונה עשר אמר להם שמעתי שתיים עשרה אמר להם לא שמעתי אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה אמר להם הוקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי *מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ולא ישנת בבית המדרש לא ישנת קבע ולא ישנת עראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי *ולא שחתי שיחת *חולין ולא אמרתי דבר *שלא שמעתי מפי רבי מעולם

לח: שאלתי את רבי אליעזר מהו שיצא אדם בחלות תודה ורקיקי נזיר אמר לי לא שמעתי באתי ושאלתי לפני רבי יהושע אמר לי הרי אמרו חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן לעצמו אין אדם יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן כשבאתי והרציתי דברים לפני ר"א א"ל: ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני.

[וכו כ"ח]

מעין "שאלו את רבי אליעזר מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע וכו' אמר להן לא שמעתי"⁴¹.
וכן "שאלו את רבי אליעזר וכו' אמר להן לא שמעתי וכו' א"ל רבי יהודה בן בתירה אלמד בו א"ל אם לקיים דברי חכמים הן וכו' א"ל חכם גדול שקיימת דברי חכמים"⁴².

אבל אם ידע רבי אליעזר שהן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני למה אמר לא שמעתי?

יובן בהא "דתניא מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי אליעזר בלוד אמר לו מה חידוש בבית המדרש היום וכו' בכה ר"א ואמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם וכו' כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבן ורבן מרבן הלכתא למשה מסיני וכו'"⁴³.

שיטתו של רבי אליעזר היתה שעיקר קר הלימוד הוא הקבלה והמסורה שמסר הרב לתלמידו מה "שמע מרבן ורבן מרבן", שאם יכול אתה לשלשל את השמועה עד משה שלמשה"⁴⁴, ומטעם זה "לא אמר דבר שלא שמע מרבן-תינ"⁴⁵.

והיינו שהשיב: "לא שמעתי", אבל אם בא חכם לקיים את השמועה מסברא היה משבחהו ו"א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים"⁴⁶ על שהוכיח מסברא את כנותה של השמועה.

41 נגעים פ"ט, מ"ג.
42 שם פ"א, מ"ז.
43 חגיגה ג.
44 ירושלמי שבת פ"א, ה"ב.

רבות הן הלכותיו של ר' אליעזר בן הורקנוס, בפרטים שונים דעתו מחולקת מדעת חבריו, ברם אופיו המיוחד הן היא הנחתו שלא לומר דבר אשר לא שמע מפי רבו, שאלמלי נתקבלה הנחה זו ע"י כל חכמי דורו היתה השפעתה ניכרת על מהלך דרישת התורה שבעל פה כולה.

הנחה זו שנשאר ר' אליעזר נאמן לה כל ימי חייו (ראה בבא מציעא נ"ט, ב), היא שהשפיעה על חבריו להכרעותיו בהלכות, לפעמים הוכרח להשיב על אשר נשאל "לא שמעתי"².

1. ראה יומא ס"ו, ב שאלו את ר' אליעזר כו' לא מפני שהפליגן בדברים אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, וכן הוא בסוכה כ"ז ע"ב, וראה בברכות כ"ז רע"ב תניא ר' אליעזר אומר האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ואם כי הרבה פעמים נשאו ונתנו בכמה גופי תורה מדייקי מקראות ומסברא, כל אלו היו רק לקיים דברי חכמים מקובלים בידו [ע' נגעים ספ"ט ושם פ"א מ"ז] אבל לא להחדש הלכה, וכאשר נתן ר' יוחנן בן זכאי עיניו בר' אליעזר ואמר לפתוח ולדרוש ודחק עליו ודחקוהו התלמידים פתח ודרש בדברים שלא שמעתיך און מעולם נסקו ריב"ז על ראשו, ור"א אמר לו רבי [אתה] למדתני (אבדר"ג פ"ו) כלומר שלא חידש מלבו כי אם לאוקמא גירסא, ראה יבמות צ"ו סע"ב וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אמר להם כך אמר לי משה, אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו של משה היא אף ר"א כו'.

2. יתכן שעל מדה זו נתכנה בתואר "הגדול" (ראה ברכות ו' ע"א וש"נ, שם ל"ב, א, יומא ג"ד ב, סוטה י"ג סע"ב, שם מ"ח סע"ב, ומ"ט סע"א, גטין נ"ז סע"א, קדושין ל"ט, א, בבא קמא פ"ג, א, ב"מ נ"ט סע"ב, ב"ב קכ"א, ב, וערכין י"ז סע"א) כאשר נקט רחבא בירושלמי נדרים ספ"י מה היא גדולתו, שאינו בוש לומר "לא שמעתי" [וכן נקרא ר' חנינא בתואר "הגדול" ראה תענית כ"ז, ב, יבמות מ"ג, א, וירושלמי שם פ"ד ה"א, וראה עירובין פ' ע"א שר' חנינא נתכנה "גברא רבא" שגם הוא נהג במדה זו דר' חנינא מיומיו לא אמר מילי דלא שמעה מרבן, ע' ירושלמי שביעית פ"ו ה"א, עבודה זרה פ"א ה"ד ונדה פ"ז ה"ז].

[מ"ק: מחקרים בדרכי רחמ"ל וחי' - ר"ב ר' אבן עזרא]

45 סוכה כח. סבר "האומר דבר מה שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל" (ברכות כז:).
46 נגעים פ"א, מ"ז.

[מ"ק: כהן/א"ל/ר"ב משה/ל"ב]